

ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΤΗΣ ΔΑΔΙΑΣ

ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΤΗΣ ΔΑΔΙΑΣ

ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΡΑΛΗΣ
Επιμέλεια αφιερώματος

ΤΟ ΔΑΣΟΣ της Δαδιάς, παράδεισος για τα αρπακτικά πουλιά που φωλιάζουν σε δάση πεύκου και βελανιδιάς, είναι ένας μοναδικός οικότοπος που οφείλει τη διαμόρφωσή του σε πλήθος παραγόντων. Το πανέμορφο αυτό κομμάτι της θρακικής γης αποτελεί τμήμα του ενιαίου οικοσυστήματος που εκτείνεται από τις δυσπρόσιτες βουνοπλαγιές των ανατολικών απολήξεων της Ροδόπης έως το Δέλτα του Εβρου. Έτσι, το δάσος της Δαδιάς έχει πολλά από τα στοιχεία της ευρύτερης

αυτής περιοχής που βρίσκεται στο σταυροδρόμι Δύσης και ανατολής: φιλοξενεί είδη ευρωπαϊκής και ασιατικής πανίδας και χλωρίδας, έχει ποικιλόμορφο τοπίο και η γύρω περιοχή του υπήρξε αραιοκατοικημένη καθώς οι πολλαπλές επιδρομές που γνώρισε η Θράκη ωθούσαν τους κατοίκους στις πόλεις και στα χωριά, με αποτέλεσμα οι λιγοστές ανθρώπινες δραστηριότητες να μην έχουν εξαντλήσει εδώ το φυσικό περιβάλλον.

Το δασικό σύμπλεγμα της Δαδιάς εμφανίζει έντονο ανάγλυφο, με πετρώδεις λόφους, ορεινά λιβάδια, πυκνά δασωμένες βουνοπλαγιές, καταπράσινες κοιλάδες, ορμητικά ποτάμια, ρεματιές και σκιερές λιμνούλες. Το ποικιλόμορφο τοπίο, η πλούσια βλάστηση, και η γεινίαση με το Δέλτα του Εβρου και τους δρόμους μετανάστευσης των πουλιών, συντέλεσαν στην παρουσία μιας εξαιρετικά πλούσιας ορνιθοπανίδας, με κυρίαρχο στοιχείο τα αρπακτικά πουλιά. Στη Δαδιά απαντούν τα περισσότερα αρπακτικά πουλιά από κάθε άλλη περιοχή στην Ευρώπη, πολλά δε από αυτά είναι σπάνια και απειλούμενα είδη. ασφαλές καταφύγιο αποτελεί το δάσος και για πολλά είδη θηλαστικών (λύκοι, αγριόγατοι, αγριογούρουνα, ζαρκάδια, αλεπούδες), ενώ μοναδική στην Ευρώπη θεωρείται και η ερπετοπανίδα της περιοχής.

Η οικολογική αξία της Δαδιάς είναι τεράστια. αργησε, όμως, να εκτιμηθεί. Στις αρχές του 1970 ορνιθολόγοι επισήμαναν για πρώτη φορά τη σημασία του δάσους, κυρίως σε σχέση με τα αρπακτικά πουλιά. Το 1979, μια έκθεση του B. Hallmann για λογαριασμό του τότε υπουργείου Συντονισμού, που έγινε με τη βοήθεια της IUCN/WWF, ενεργοποίησε την ελληνική κυβέρνηση και το 1980 η περιοχή ανακηρύχθηκε προστατευόμενη. Εκτοτε εφαρμόζονται προγράμματα

προστασίας και διαχείρισης του δάσους με αρκετή επιτυχία και βασικό στόχο την ενεργό συμμετοχή των κατοίκων στη διαφύλαξη της φυσικής κληρονομιάς του τόπου τους που θα μπορούσε να αποτελέσει άξονα οικονομικής ανάπτυξης.

Τόπος και ιστορία

ΝΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ

Υλοτομικές δραστηριότητες. Οι κορμοί μεταφέρονται ακόμη με μουλάρια από τις απότομες πλαγιές των λόφων στους χωματόδρομους, όπου στοιβάζονται για την περαιτέρω μεταφορά τους (φωτ.: Κ. Πιστόλας/ WWF).

μεγάλες πέτρινες πλάκες κάτω από τύμβους, παρά το ότι ήταν συλημένοι από πολύ παλιά περιείχαν υπολείμματα αγγείων, ειδώλια και μεταλλικά μικροαντικείμενα που αποκαλύπτουν ύπαρξη οργανωμένης ζωής από την Υστερη Εποχή του Χαλκού.

Η ΔαΔια, μικρό και ήσυχο χωριό με 200 περίπου οικογένειες, είναι κτισμένη στην άκρη του μεγάλου δάσους που καλύπτει τις νοτιοανατολικές υπώρειες της οροσειράς της Ροδόπης, απέναντι από τη στενή κοιλάδα του ποταμού Εβρου που φτάνει ως τη θάλασσα. Βρίσκεται περίπου 60 χιλιόμετρα βόρεια της Αλεξανδρούπολης, στον νομό Εβρου.

Τα παλαιότερα γνωστά ίχνη ανθρώπινης παρουσίας είναι τα μεγαλιθικά μνημεία και οι πετρογραφίες στην περιοχή της Ρούσσας και του Δέρειου, ΒΔ της Δαδιάς, και ανάγονται στον 11ο ή 10ο π.Χ. αι. Οι πετρογραφίες, χαραγμένες σε μεγάλο βράχο, αναπαριστούν διάφορες μορφές, ανθρώπινες ίσως σε πολλές στάσεις, όπως και άλλες που μπορεί να είναι πουλιά ή φίδια. Οι μεγαλιθικοί τάφοι, φτιαγμένοι με

Αν και η αρχή της ιστορίας της Δαδιάς είναι χαμένη στην ομίχλη των χρόνων, οι μύθοι της περιοχής αναφέρουν ότι οι πρώτοι κάτοικοί της έφτασαν εκεί από μια μεγάλη πόλη που ήταν κτισμένη κοντά στον ποταμό Εβρο για να σωθούν από κάποια φοβερή επιδημία. Πράγματι, στην πλαγιά ενός μικρού λόφου κοντά στη συμβολή του ποταμού Εβρου με το Μαγγάζι, διακρίνονται τα αχνά ερείπια αρχαίας πόλης. Εκεί βρέθηκε προπολεμικά και τμήμα αναγλύφου με παράσταση χεριού που κρατάει στολισμένο κλαδί και την επιγραφή «...ΚΥΡΙΩ ΕΒΡΩ...». Ορισμένοι ιστορικοί υποστήριξαν ότι εκεί βρισκόταν η περίφημη Πλωτινούπολη, που όμως αργότερα εντοπίστηκε στο Διδυμότειχο· έτσι η ταυτότητά της παραμένει άγνωστη.

Δαδιά, ήσυχο χωριουδάκι στην άκρη του μεγάλου δάσους, αντιστέκεται στην ερήμωση χάρη στις περίπου 200 οικογένειες που την κατοικούν. Το όνομά της προέρχεται μάλλον από τη λέξη «δαδί» και σχετίζεται με τα εκτεταμένα πευκοδάση της περιοχής και την υλοτομία, κύρια απασχόληση των κατοίκων από παλιά.

Στην πολύπαθη Θράκη

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας το χωριό ονομαζόταν Τσιαμκίοι, δηλαδή Πευκοχώρι. Το όνομα Δαδιά είναι πιο πρόσφατο (αναφέρεται στους κώδικες της Μητρόπολης Διδυμοτείχου από τα μέσα του 19ου αι.), προέρχεται από τη λέξη «δαδί» και σχετίζεται με την ύπαρξη εκτεταμένων πευκοδασών και την υλοτομία, που ήταν από πολύ παλιά η κύρια απασχόληση των κατοίκων.

Το Μεγάλο Ρέμα, κοντά στη Λευκίμμη. Μαζί με το Μαγγάζι ή Διαβολόρεμα, με τους πολλούς παραποτάμους, και το Μαύρο Ρέμα, κοντά στη Λύρα, συγκαταλέγονται στα ποτάμια που διατρέχουν την περιοχή.

Σταυροφόροι και οι Οθωμανοί Τούρκοι, όλοι άφησαν τα σημάδια τους σε αυτήν τη γη.

Πάνω στο σταυροδρόμι Ευρώπης και Ασίας, Ανατολής και Δύσης, η Θράκη πατήθηκε και κουρσεύτηκε από πολλούς λαούς. Η σειρά των εισβολέων και των κατακτητών είναι μακριά και αιματοβαμμένη. Τα πρώτα ελληνικά φύλα από Βορρά, οι Πέρσες στην πορεία τους προς τη νότια Ελλάδα, οι Ρωμαίοι, οι Γότθοι, οι Ούννοι και άλλες βαρβαρικές φυλές από την Ανατολή, αργότερα τα σλαβικά φύλα και οι Βούλγαροι, οι

Απομεινάρια των βυζαντινών χρόνων είναι τα ερείπια φρουρίου στην κορυφή του λόφου Μεγάλη Γκίμπραινα κοντά στη Δαδιά. Το κάστρο αυτό αποτελούσε μέρος μιας μακράς σειράς οχυρωματικών έργων που κατασκεύασε ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός σε στρατηγικές τοποθεσίες για να εμποδίζουν την κάθοδο επιδρομών προς τον Νότο και να προσφέρουν καταφύγιο στους κατοίκους της περιοχής. Πιθανότατα πρόκειται για το φρούριο της Ισγίπερας που αναφέρει ο βυζαντινός χρονογράφος και ιστορικός Προκόπιος στο βιβλίο του «Περί Κτισμάτων».

Στις πλαγιές της Γκίμπραινας υπάρχουν αρκετές σπηλιές, ανεξερεύνητες ακόμη, που χρησιμοποιήθηκαν σαν λημέρια από τους αρματωλούς στους αγώνες τους κατά των Τούρκων και πιο πρόσφατα από τους μαχητές της Αντίστασης στα χρόνια της Κατοχής. Το κάστρο και οι πολεμιστές που πέρασαν από εκεί έχουν γίνει αντικείμενο πολλών λαϊκών παραδόσεων και τραγουδιών.

Μοναστήρια

Υψηλή η δασοκάλυψη, αποτελείται κυρίως από μικτά δάση με πεύκα και βελανιδιές και λιγότερο από δάση φυλλοβόλων. Τα επικρατέστερα είδη είναι το θασίτικο πεύκο και η πλατύφυλλη βελανιδιά. Διάσπαρτα, και σε μικρότερους αριθμούς, συναντώνται, επίσης, το μαυρόπευκο και τρία ή τέσσερα ακόμα είδη βελανιδιάς.

ότι το 1756 περιήλθε από τη Μητρόπολη Διδυμοτείχου στη Μονή Ιβήρων. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας το μοναστήρι ήταν θρησκευτικό και εθνικό κέντρο της περιοχής και εγκαταλείφθηκε στα χρόνια της Επανάστασης. Ανακαινίσθηκε το 1854 για να υποστεί και πάλι μεγάλες ζημιές από τον τουρκικό στρατό το 1913. Εκεί, λίγο βόρεια από τη μονή, σταμάτησαν την προέλασή τους το καλοκαίρι του 1913 τα ελληνικά στρατεύματα υπό τον ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη με τη λήξη του Β' Βαλκανικού Πολέμου. Μετά την παραχώρηση της δυτικής Θράκης στους Βουλγάρους το 1913 η μονή και το χωριό ερήμωσαν ξανά, έως την οριστική απελευθέρωση της Θράκης το 1920.

Όπως ήταν φυσικό η περιοχή της Δαδιάς δεν μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη από τις συγκλονιστικές αναταράξεις των Βαλκανικών και των δύο Παγκοσμίων Πολέμων. Ιδιαίτερα την δεκαετία 1910-20 πολλά χωριά των ορεινών περιοχών, στα οποία αποτραβήχτηκαν οι κάτοικοι των κάμπων για να απομακρυνθούν από την καταπίεση των κατακτητών, καταστράφηκαν και εγκαταλείφθηκαν από τους κατοίκους τους. Το 1912 καταστράφηκε από Τούρκους επιδρομείς και το μοναστήρι της Δαδιάς. Η ακριβής χρονολογία ίδρυσης της Μονής δεν είναι γνωστή, ενώ παλαιά έγγραφα αναφέρουν ότι το 1824 ήταν ακατοίκητη. Στα έγγραφα διαβάζουμε επίσης για μια μαρμάρινη πλάκα τοποθετημένη σε βρύση αφιερωμένη από τη συντεχνία τσιφτισιδών (γεωργών) το 1727, που υποδηλώνει ότι η Μονή ήταν πολύ παλαιότερη. Κτισμένο σε τοποθεσία που εχρησιμοποιείτο από την αρχαιότητα, όπως έδειξαν αρχαιολογικά ευρήματα στην περιοχή, το μοναστήρι καταστράφηκε και ξανακτίστηκε αρκετές φορές στο πέρασμα των χρόνων. Από το παλαιό καθολικό, που ανοικοδομήθηκε το 1842, απέμειναν μόνο ο νάρθηκας που διαμορφώθηκε σε εξωκκλήσι και κάποιες εικόνες που περιέσωσαν οι κάτοικοι της Δαδιάς. Η καινούργια εκκλησία και ο ξενώνας κτίστηκαν στα χρόνια της Κατοχής και αρχικά χρησιμοποιήθηκαν για τις συναντήσεις των ελληνικών αρχών της περιοχής με τους επικεφαλής των ανταρτικών ομάδων.

Ένα άλλο μνημείο ιστορικού ενδιαφέροντος είναι η Μονή της Κοίμησης της Θεοτόκου στο γειτονικό χωριό Κορνοφωλιά, κοντά στον κεντρικό δρόμο που οδηγεί στο Σουφλί. Η παλαιότερη μαρτυρία για το μοναστήρι είναι πατριαρχικό σιγγίλιο που αναφέρει

Σαρακατσάνοι

Πολύ σημαντική παρουσία στην ευρύτερη περιοχή της Δαδιάς έχουν οι Σαρακατσάνοι. Νομάδες κτηνοτρόφοι από τα πανάρχαια χρόνια, κατ' ευθείαν απόγονοι αρχαίων ελληνικών φύλων που έμειναν απομονωμένοι, σύμφωνα με τους ιστορικούς και τους ανθρωπολόγους, οι Σαρακατσάνοι ζούσαν εξαρτημένοι από τις ανάγκες των κοπαδιών τους που καθόριζαν τις εποχικές τους μετακινήσεις.

Οι περιπλανήσεις τους τούς έφερναν σε όλα τα βουνά της Ελλάδας, από την Πάρνηθα και τα Βαρδούσια ως το Φαλακρό και τη Ροδόπη. Εως τους Βαλκανικούς Πολέμους, κυρίως δε στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας στα Βαλκάνια, τα τσελιγκάτα απλώνονταν πέρα από τη Ροδόπη, στην Ανατ. Ρωμυλία ως τη Μαύρη Θάλασσα, στην τότε Σερβία και τη Βόρεια Ηπειρο και συχνά ξεπερνούσαν τα Δαρδανέλια και έφταναν μέχρι την Πέργαμο της Μ. Ασίας.

Πατρίδα των Σαρακατσάνων τα βουνά, σημείο σταθερό στις μετακινήσεις τους τα μέρη του «ξεκαλοκαιριού». Κάθε καλοκαίρι έφτιαχναν τα «κονάκια» τους -τις ξύλινες καλύβες που χρησιμοποιούσαν για κατοικία, τα μαντριά και κάθε άλλη απαραίτητη κατασκευή- στο ίδιο πάντα βουνό, ή τουλάχιστον στην ίδια περιοχή, και μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις άλλαζαν τόπο. Αντίθετα, τον χειμώνα κατευθύνονταν όπου μπορούσαν να βρουν καλύτερα ή φτηνότερα βοσκοτόπια.

Εγκατεστημένοι συχνά σε ακατοίκητες περιοχές, ζούσαν σχετικά απομονωμένοι από την περιβάλλουσα κοινωνία, καλύπτοντας τις ανάγκες τους με τα πιο απλά μέσα και ακατέργαστα υλικά που απλόχερα τους προσέφερε η φύση - πάνω από όλα το ξύλο, την πέτρα, τα βότανα, το μαλλί και το δέρμα των ζώων.

Με τη σειρά τους οι Σαρακατσάνοι άφησαν ανεξίτηλα τα σημάδια της παρουσίας τους στον τόπο, καθώς τα κοπάδια τους, βοσκώντας συστηματικά τις ίδιες περιοχές, διαμόρφωσαν τη βλάστηση και το τοπίο. Σήμερα πια οι λίγες οικογένειες που απομένουν στην περιοχή έχουν εγκατασταθεί μόνιμα στα χωριά και πολλοί δεν ασχολούνται με την κτηνοτροφία.

Λεπτομέρεια από τις πετρογραφίες στο Δέρειο που χρονολογούνται στον 11ο ή 10ο αι. π.Χ. και αποτελούν τα παλαιότερα ίχνη ανθρώπινης παρουσίας στη Δαδιά. αναπαριστούν διάφορες μορφές, πιθανόν ανθρώπους, αλλά και φίδια ή πουλιά (φωτ.: Ν. Πέτρου).

Καλλιέργειες σουσαμιού. Στα χαμηλά υψόμετρα και κυρίως γύρω από τα χωριά, η γη καλλιεργείται παντού. απέραντα χωράφια με καλαμπόκια, σιτηρά και ηλιοτρόπια φθάνουν μέχρι τα ριζά των λόφων (φωτ.: Κ. Πιστόλας/WWF).

Συνέπειες

Κατά τις δεκαετίες του '50 και του '60 το φαινόμενο της αστυφιλίας κορυφώθηκε στην Ελλάδα με σημαντικές μετακινήσεις πληθυσμού προς τα μεγάλα αστικά κέντρα, ιδιαίτερα από τις φτωχότερες και πιο απομακρυσμένες επαρχίες. Η ακριτική περιοχή της Δαδιάς δεν αποτελέσει εξαίρεση. Εκείνη την περίοδο πολλά χωριά έχασαν μεγάλο μέρος του πληθυσμού τους και μαζί τη ζωτικότητα και την ικανότητά τους να αναπτυχθούν. Μεταξύ 1961 και 1971 ο συνολικός πληθυσμός του νομού Εβρου μειώθηκε κατά 7,5%. Η γεωργική παραγωγή μειώθηκε αντίστοιχα, ενώ ελαττώθηκαν δραματικά οι αριθμοί των εκτρεφόμενων ζώων, γεγονός που έμελλε να έχει σημαντικές συνέπειες για τους πληθυσμούς των αρπακτικών πουλιών.

Ακόμη και αυτή η επιγραμματική αναφορά στην ιστορία και τις συνθήκες που επικρατούσαν στην περιοχή αρκεί για να δείξει γιατί ο πληθυσμός παρέμεινε μικρός και συγκεντρωμένος, χωρίς να επεκτείνεται πέρα από τους οικισμούς ως και τη δεκαετία του '70. Εως τότε η χρήση της γης και η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων παρέμειναν περιορισμένες και ήπιες και έτσι η επίδραση του ανθρώπου πάνω στη φύση δεν είχε προκαλέσει την εξάντληση του περιβάλλοντος που θα αναμέναμε από τη μακράιωνη παρουσία του. Αντίθετα είχε συντελέσει στην αύξηση της ήδη σημαντικής ποικιλότητας των βιοτόπων που υπήρχαν εκεί.

Δάσος Δαδιάς: διαχείριση και προστασία

ΔΩΡΑ ΣΚΑΡΤΣΗ
Δασολόγος

Η παραδοσιακή κτηνοτροφία, που σήμερα εγκαταλείπεται, παλαιότερα υπήρξε καθοριστική για τη διαφοροποίηση της μορφολογίας του δάσους στην περιοχή της Δαδιάς, αλλά και για τη διατήρηση μεγάλων πληθυσμών από γύπες, που έβρισκαν άφθονη τροφή από τα νεκρά ζώα (φωτ.: Τρ. αδαμακόπουλος/ WWF).

Η ΙΣΤΟΡΙΑ της διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου, (εν συντομία δάσους Δαδιάς) μας πάει πίσω, στο 1980.

Πρωταγωνιστές όλα αυτά τα χρόνια ήταν οι κάτοικοι της περιοχής, οι τοπικοί ή οι κεντρικοί αρμόδιοι

φορείς διαχείρισης, οι οικολόγοι και κάπου ανάμεσα... τα αρπακτικά πουλιά που κι αυτά με τη σειρά τους διεκδικούσαν τη θέση που τους αρμόζει, λόγω της μοναδικότητάς τους σε Ελλάδα και Ευρώπη. Αλλά ως πάροουμε τα πράγματα με τη σειρά.

Το 1980, η προστασία του δάσους Δαδιάς, που συμπεριελάμβανε και μια ζώνη αυστηρής προστασίας 72.500 στρ., με απαγόρευση του κυνηγιού και της κοπής ξύλου, έπεσε στην κοινωνία της περιοχής ως κεραυνός εν αιθρία. Κι αυτό, γιατί η προστασία επιβλήθηκε χωρίς καμία προετοιμασία και διάλογο. Είκοσι τρία χρόνια μετά, και ύστερα από τις διαμαρτυρίες των κατοίκων και την αντίδραση, κυρίως λόγω άγνοιας, των τοπικών φορέων, σήμερα έχει επιτευχθεί η κοινωνική συναίνεση, όχι απλώς ως αποδοχή της προστασίας, αλλά και ως συμμετοχή για την καλύτερη εφαρμογή της.

Η ανακήρυξη του Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς αποτελεί γεγονός. Επιπλέον, από φέτος άρχισε να λειτουργεί ο Φορέας Διαχείρισης, ο οποίος θα επιτελέσει σημαντικό ρόλο στον συντονισμό των δράσεων διαχείρισης στην περιοχή, αλλά και στην επικύρωση της κοινωνικής συναίνεσης, αφού το διοικητικό του συμβούλιο απαρτίζεται από εκπροσώπους των περισσότερων αρμόδιων φορέων.

Χιονισμένο το οικοτουριστικό κέντρο Βιοτόπου Δαδιάς. Διόλου σπάνια εικόνα, μιας και η περιοχή χαρακτηρίζεται από δριμείς χειμώνες με συχνές χιονοπτώσεις (φωτ.: Κ. Πιστόλας/ WWF).

Ομως για να φτάσουμε έως εδώ, προηγήθηκαν πολύχρονες προσπάθειες ευαισθητοποίησης, διαλόγου και εφαρμογής μιας σειράς προγραμμάτων που στόχο είχαν την προστασία της περιοχής μέσω της ορθολογικής διαχείρισης. Τα προγράμματα ξεκίνησαν το 1985, από τα υπουργεία Γεωργίας και ΠΕΧΩΔΕ, τη Γραμματεία Νέας Γενιάς, τη Νομαρχία Έβρου, τη Διοική Υπηρεσία και το WWF Ελλάς.

Κιβωτός ζωής (I)

ΝΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ - ΜαΡΙΑ ΠΕΤΡΟΥ

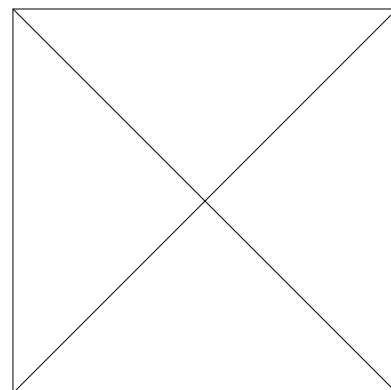

Ένα από τα λιγοστά ζαρκάδια που απέμειναν σε αυτήν τη θρακιώτικη γωνιά. Τα σκιερά, δροσερά δάση της περιοχής τους προσφέρουν τροφή και καταφύγιο.

ΤΟ ΔΑΣΟΣ της Δαδιάς, στις υπώρειες της Ροδόπης περίπου εξήντα χιλιόμετρα βόρεια της αλεξανδρούπολης, είναι ένας μοναδικός για την Ελλάδα οικότοπος που διαμορφώθηκε στο πέρασμα των χρόνων από τον συνδυασμό μιας πληθώρας ιδιαίτερων συνθηκών. Εκεί,

στο άκρο της Θράκης, οι ανατολικές απολήξεις του ορεινού όγκου της Ροδόπης και το υδάτινο σύστημα του Εβρου, με τους παραποτάμους και το Δέλτα του, συνθέταν ένα ενιαίο οικοσύστημα που εκτεινόταν από τη θάλασσα ως τις δυσπρόσιτες βουνοπλαγιές.

Ετσι, μέσα σε πολύ μικρή έκταση υπάρχει τεράστια ποικιλότητα επιμέρους ενδιαιτημάτων. Ταυτόχρονα, η επίδραση των βορείων ανέμων μεταβάλλει το κλίμα από υπομεσογειακό στα παράλια και τα χαμηλά σε ηπειρωτικό προς τα βουνά. αυτός ο έντονος ηπειρωτικός χαρακτήρας σε μικρή απόσταση από τη θάλασσα δημιουργεί ευνοϊκές προϋποθέσεις και τους κατάλληλους οικολογικούς θώκους για είδη που σε άλλα σημεία γύρω στη Μεσόγειο είτε δεν συναντώνται είτε εμφανίζονται σε πολύ μεγαλύτερα υψόμετρα. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι τα μαυρόπτευκα, τα οποία βρίσκουμε στο δάσος της Δαδιάς σε πολύ χαμηλότερο υψόμετρο από οποιαδήποτε άλλη περιοχή της Ελλάδας.

ΤΟ ΔΑΣΟΣ
ΤΗΣ ΔΑΔΙΑΣ

Τόπος και ιστορία

Δάσος Δαδιάς: διαχείριση και προστασία

Κιβωτός ζωής (I)

Κιβωτός ζωής (II)

Βασίλειο των αρπακτικών πουλιών

Μαυρόγυπας, το έμβλημα της Δαδιάς

Μαγευτικοί περιπάτοι

ΟΔΗΓΟΣ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Η περιοχή του Εβρου βρίσκεται στα όρια δύο μεγάλων ζωνών χλωρίδας και πανίδας, της ευρωπαϊκής και της ασιατικής, και πάνω σε έναν από τους κύριους διαδρόμους μετανάστευσης των αποδημητικών πουλιών. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι στην περιοχή

Επιβλητική προβάλλει η σιλουέτα του λύκου πάνω στο χιονισμένο φόντο. Μοναχικοί ή σε αγέλες, οι λύκοι εμφανίζονται σταθερά στα βουνά της περιοχής, αλλά δεν υπάρχει ακριβής εκτίμηση για τον αριθμό τους. Τα τελευταία χρόνια εμφανίζονται τακτικά κοντά στην τσίστρα, ιδιαίτερα τους φθινοπωρινούς και χειμωνιάτικους μήνες.

συναντώνται είδη φυτών και ζώων που φτάνουν εκεί τα δυτικότερα όρια της εξάπλωσής τους και δεν εμφανίζονται αλλού στην Ευρώπη, αλλά και μεταναστευτικά είδη που σταματούν πρόσκαιρα ή περνούν τους κρύους μήνες του χειμώνα.

ανθρώπινες δράσεις και περιβάλλον

Ο τόπος ήταν παλαιότερα δύσβατος και δυσπρόσιτος και οι δράσεις των ανθρώπων όχι μόνο δεν είχαν εξαντλήσει το φυσικό περιβάλλον, αλλά συνέτειναν στο να αυξηθεί η ήδη σημαντική ποικιλότητα των βιοτόπων. Οι κτηνοτρόφοι ειδικά με τα κοπάδια τους έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαφοροποίηση της μορφολογίας του δάσους, αλλά και στη διατήρηση μεγάλων πληθυσμών γυπών που έβρισκαν άφθονη τροφή από τα νεκρά ζώα.

απορία μπροστά στον φακό. Τα πατήματα και οι κυλίστρες τους στους λασπότοπους, τα ίχνη ξυσίματος πάνω σε κορμούς και στα σημεία που έχουν σκάψει ψάχνοντας για τροφή, προδίδουν την παρουσία των αγριόχοιρων στη Δαδιά, όπου διατηρούν σταθερό και μεγάλο πληθυσμό.

ματα ήταν άφθονα, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της μετανάστευσης. Έτσι ευνοήθηκε η ανάπτυξη μεγάλων και υγιών πληθυσμών τους. Η ποικιλότητα των ειδών και η πυκνότητα φωλιάσματος ήταν μοναδικές στην Ευρώπη. Ως τα μέσα της δεκαετίας του 1970 σε έκταση 180 χιλιάδων τ.μ. στο δασικό σύμπλεγμα Δαδιάς - Λευκίμμης - Σουφλίου φώλιαζαν 160 ζευγάρια από 21 διαφορετικά είδη! Ευτυχώς, παρά τις πολλές, έκτοτε, αρνητικές παρεμβάσεις, το δάσος της Δαδιάς παραμένει από τις σημαντικότερες περιοχές για την ορνιθοπανίδα στην ήπειρό μας.

Τις τελευταίες δεκαετίες η επίταση και η συστηματοποίηση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, κυρίως η υλοτομία και η αναδάσωση, αποψίλωσαν μεγάλο μέρος των παλαιών δασών και επηρέασαν την άγρια πανίδα και χλωρίδα, με αποτέλεσμα να μειωθούν οι πληθυσμοί σπάνιων ειδών και να αλλάξει ο χαρακτήρας κάποιων οικοτόπων. Παράλληλα, η εντονότερη και διαφορετική κατά τόπους εκμετάλλευση της γης και η εγκατάλειψη της παραδοσιακής μορφής κτηνοτροφίας επέφεραν αλλαγές στη βλάστηση, με αποτέλεσμα σήμερα το δάσος να μεταπίπτει σταδιακά από πολύ αραιό στην περιοχή της Λευκίμμης και της Λίρας (ανατολικά και νότια) σε κλειστό και πυκνό δάσος προς

Τα
αιωνό
βια
δάση
και οι
βραχ
ώδεις
παρυ
φές
των
λόφω
ν και
των
βουν
ών
παρεί
χαν
ιδανικ
ές
θέσει
ς
φωλιά
σματο
ς για
τα
αρπα
κτικά
πουλι
ά σε
μικρή
απόσ
ταση
από
οικότ
οπου
ς
κατάλ
ηλου
ς για
κυνήγ
ι, ενώ
τα
θηρά

τη Δαδιά και το Σουφλί (βόρεια και δυτικά). Άλλοι παράγοντες που συνέβαλαν στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του δάσους είναι η δασική πολιτική για την εκμετάλλευση του πεύκου, η βοσκή, και σε κάποιο βαθμό οι πυρκαγιές, ιδιαίτερα οι εκτεταμένες φωτιές μετά τον Εμφύλιο.

Πολύμορφο τοπίο

Οι καλλιεργημένοι αγροί στα χαμηλά δίνου

Μικρός παραπόταμος του Εβρου διατρέχει το πυκνό δάσος. Τα ρυάκια και οι μικροί παραπόταμοι κυριολεκτικά σφύζουν από ζωή (βατράχια, σαύρες, ψίδια, ψάρια κ.ά).

σε λοφοσειρές που γίνονται πιο ψηλές και απότομες όσο προχωρεί κανείς προς τα βορειοδυτικά. Πολλές κοιλάδες, κύριες και δευτερεύουσες, κατατέμνουν την περιοχή δημιουργώντας τραχύ ανάγλυφο του εδάφους με πολλά διαφορετικά χαρακτηριστικά. Πετρώδεις, ξηροί λόφοι, ορεινά λιβάδια, πυκνά δασωμένες βουνοπλαγιές με ρυάκια που κυλούν αργά, καταπράσινες κοιλάδες γεμάτες φτέρες, ορμητικά ποτάμια με απότομες, βραχώδεις κοίτες, στενές ρεματιές πνιγμένες στους θάμνους, γυμνοί βράχοι και δροσερές, βαθιές, σκιερές λιμνούλες, εναλλάσσονται συνεχώς συνθέτοντας ένα πολύμορφο, διαρκώς μεταβαλλόμενο τοπίο.

Τα μεγαλύτερα υψόμετρα βρίσκονται έξω από τα όρια της προστατευόμενης ζώνης προς τα δυτικά και βορειοδυτικά και είναι οι καλυμμένες με οξιές κορυφές πάνω από τις Τρεις Βρύσες: η Καλλιθέα, η Σάπκα και το Σιλό. Κοντά στη Δαδιά οι ψηλότερες κορυφές είναι το Κάψαλο, που προσφέρει ανεμπόδιστη θέα σε ολόκληρη την περιοχή, και η Μικρή και Μεγάλη Γκίμπραινα, ενώ μια σειρά χαμηλότερες κορυφές συμπίπτει με την περίμετρο του νότιου πυρήνα.

Πολλά από τα ποτάμια κατεβάζουν νερό όλο τον χρόνο, όπως το Μαγγάζι ή Διαβολόρεμα με τους πολλούς παραποτάμους, που διασχίζει πανέμορφες κοιλάδες και βγαίνει από τους λόφους κοντά στη Δαδιά, το Μαύρο Ρέμα κοντά στη Λίρα και, πιο νότια, το Μεγάλο Ρέμα κοντά στη Λευκίμμη.

Χαλκοκουρούνα, ασάλευτη σαν γλυπτό σμιλεμένο από καθαρά χρώματα, ψάχνει για τροφή. Οι χαλκοκουρούνες, μάλλον σπάνιες στην περιοχή της Δαδιάς, συνηθίζουν να κουρνιάζουν στα σύρματα και όταν μεταναστεύουν μπορεί κανείς να τις δει σε μεγάλα ή μικρά σμήνη πλάι στους δρόμους.

Πεύκα και βελανιδιές

Η δασοκάλυψη στην περιοχή είναι υψηλή, κυρίως από μικτά δάση με πεύκα και βελανιδιές και λιγότερο από δάση φυλλοβόλων. Τα επικρατέστερα είδη σε όλη την περιοχή είναι το θασίτικο πεύκο και η πλατύφυλλη βελανιδιά, ενώ διάσπαρτα και σε μικρότερους αριθμούς συναντώνται το μαυρόπευκο και τρία ή τέσσερα ακόμα είδη βελανιδιάς. Στους λόφους και τα βουναλάκια ανάμεσα στη Λευκίμμη και τη Δαδιά, αλλά και δυτικότερα, στο κέντρο περίπου της προστατευόμενης περιοχής, υπάρχουν εκτεταμένα πευκοδάση. Σε θέσεις όπου η βοσκή έχει σταματήσει, τα νεαρά πεύκα μεγαλώνουν ταχύτατα και συχνά σχηματίζουν αδιαπέραστο τείχος σε ύψος 2-3 μ. Σε άλλα σημεία, ιδιαίτερα στις ρεματιές, ανάμεσα στα πεύκα φυτρώνουν διάφορα φυλλοβόλα και αείφυλλα πλατύφυλλα είδη.

Τα μαυρόπευκα αυξάνονται σε αριθμό όσο προχωράμε βορειοδυτικά και σχηματίζουν μερικές αμιγείς συστάδες στην περιοχή του μεγάλου πυρήνα, ενώ σε όλες τις άλλες θέσεις εμφανίζονται μεμονωμένα ή σε μικρές ομάδες. Στα χαμηλά, τα δρυοδάση έχουν σε μεγάλο βαθμό αποψιλωθεί. Εκεί οι βελανιδιές συναντώνται σε μικρές συστάδες ή λωρίδες, συνήθως ανάμεσα ή πλάι σε καλλιεργημένες εκτάσεις. Σε μεγαλύτερα υψόμετρα, όπου η αποψίλωση με φωτιές και η βοσκή έχουν σταματήσει, τα δάση βελανιδιάς έχουν φθάσει σε ώριμο στάδιο και είναι συχνά ανάμικτα με άλλα φυλλοβόλα είδη.

Ευτυχώς σε ορισμένα μέρη, όπως γύρω από την Πεσσάνη ή στις πλαγιές κοντά στις Τρεις Βρύσες, διατηρούνται ακόμα τα «αρχαία», χορταριασμένα, πυκνά δάση βελανιδιάς, επειδή η ευρύτερη περιοχή της Πεσσάνης έχει χαρακτηριστεί βοσκότοπος και έτσι δεν έγινε εκμετάλλευσή τους ή αναδασώσεις.

Η *Melitaea cinxia* συναντιέται κυρίως σε λιβάδια και στα ξέφωτα του δάσους και πετά από τον Απρίλιο ως τον Αύγουστο.

Κάτω από θεόρατα δέντρα

Εκεί, κάτω από γέρικα, θεόρατα δένδρα, φυτρώνει πλήθος μικρότερα αειθαλή και φυλλοβόλα δενδράκια και θάμνοι: γαύροι, φράξοι, αγριόκεδροι, μαζί με κουμαριές, σορβιές, κράτεγους, αγριοτριανταφυλλιές και βάτα που το φθινόπωρο γεμίζουν

Κιβωτός ζωής (II)

ΝΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ - ΜαΡΙΑ ΠΕΤΡΟΥ

Σε ποτάμια, ρεματιές και ρυάκια

Η βλάστηση είναι πλουσιότερη στις κοιλάδες των ποταμών και τα φαράγγια. Στις πιο στενές και απότομες χαράδρες μαζί με τα πεύκα, τις βελανιδιές και άλλα φυλλοβόλα φυτρώνουν φουντουκιές, ιπιές, λυγαριές και σφεντάμια. Πυκνοί κισσοί, δρακοντιές και διάφορα είδη φτέρης πνίγουν τις όχθες και τα βράχια και οι υδρόβιες νεραγκούλες σκεπάζουν με άσπρα χαλιά την επιφάνεια του νερού.

Εκεί, στις απόμερες ρεματιές χτίζουν τις φωλιές τους τα αρπακτικά πουλιά και μαζί τους και τα 31 ζευγάρια μαυροπελαργών που φωλιάζουν στην προστατευόμενη περιοχή. Οι μαυροπελαργοί, αντίθετα από τα λευκά ξαδέλφια τους, είναι δειλά πουλιά και φτιάχνουν τις φωλιές τους βαθιά μέσα στο δάσος, πάντα κοντά σε νερό. Τα ενήλικα πουλιά πηγαينوέρχονται ασταμάτητα στη φωλιά για να ταΐζουν τα μικρά τους πετώντας με απρόσμενη ευελιξία ανάμεσα στα πυκνά κλαδιά. Το καλοκαίρι οι οικογένειες των μαυροπελαργών απλώνονται σε όλη την περιοχή και συχνά τους βλέπουμε να κυνηγούν στα σημεία που υπάρχει ακόμα νερό, πολλές φορές πλάι σε πελαργούς.

Μελισσοφάγος με τη λεία του στο ράμφος. Οι μελισσοφάγοι, πουλιά με χαρακτηριστική μελωδική φωνή που ακούγεται πολύ μακριά, φτιάχνουν τις φωλιές τους μέσα σε τρύπες που σκάβουν στη γη.

Τα ρυάκια και τα ποταμάκια σφύζουν από ζωή: βατράχια, σαύρες, φίδια, ψάρια και αμέτρητα έντομα σε αέναη κίνηση. Στα ψηλότερα βουνά, πάντα κοντά σε ρέματα με γρήγορη, ορμητική ροή ζουν οι γραιοβάτραχοι, ενώ σε αργά ρυάκια θα συναντήσουμε την αργοκίνητη σαλαμάνδρα. Το έντονο κιτρινόμαυρο χρώμα της και οι δηλητηριώδεις εκκρίσεις από επιδερμικούς αδένες την προστατεύουν από τους εχθρούς της. Οι βίδρες φαίνεται ότι αφθονούν κοντά στα νερά, δεν ανέχονται όμως την ανθρώπινη παρουσία και είναι εξαιρετικά δύσκολο να τις συναντήσει ο επισκέπτης. Σχεδόν πάντα την παρουσία τους προδίνουν τα χνάρια και τα περιπτώματά τους που αφήνουν πάνω στα βράχια.

Ιδανικά ενδιαίτηματα

Στα δάση ζουν αλεπούδες, αγριόγατες, νυφίτσες, σκίουροι, τέσσερα είδη κουναβιών και πολλά τρωκτικά, ανάμεσα τους και οι σπάνιοι αρουραίοι της Μεσογείου που φωλιάζουν σε αποικίες σε λιγоста σημεία γύρω από την Πεσσάνη και τους Κατραντζήδες, σε ανοίγματα του δάσους. Στην ευρύτερη περιοχή έχουν καταγραφεί συνολικά 48 είδη θηλαστικών, ανάμεσά τους και 17 είδη νυχτερίδων που ζουν και αναπαράγονται σε σχισμές δένδρων και βράχων, σε μικρά σπήλαια και εγκαταλελειμμένες στοές ορυχείων.

Νυχτοπεταλούδα της οικογένειας arctiidae. Τα είδη αυτής της οικογένειας πετούν και την ημέρα και όταν κάθονται κρατούν τα φτερά τους οριζόντια ώστε να καλύπτουν το σώμα τους, σχηματίζοντας ένα τρίγωνο με κορυφή το κεφάλι τους.

Το κρασοπούλι, αποδημητικό είδος που ξεχειμωνιάζει κυρίως στη Βα Ινδία, είναι, με τα έντονα χρώματά του, από τα πιο «χτυπητά» πουλιά του δάσους.

που συνυπάρχουν όλα), οφρείς, ανακαμπτίδες, σεραπιιάδες και λοιμόδωρα σε αξιόλογους πληθυσμούς. Σε πιο ανοιχτά ή ξερικά σημεία ξεπετάγονται λαδανιές, ρείκια, θυμάρια, φασκομηλιές, ασφοδελίνες, ευφόρβιες, δακτυλίτιδες και πολλά αγρωστώδη. Σπανιότερα, σε ψηλότερα σημεία -κορυφές, κυρίως σε λιβάδια με αραιές, μεμονωμένες βελανιδιές ή στα ανοίγματα πυκνού δάσους μπορεί να συναντήσουμε την εκθαμβωτική κόκκινη παιωνία αλλά και ίριδες και κίτρινες τουλίπες.

Κοντά στις καλλιέργειες

Στα χαμηλά, γύρω από τα χωριά, η γη καλλιεργείται παντού. απέραντα χωράφια με καλαμπόκια, σιτηρά και ήλιους φθάνουν ως τα ριζά των λόφων. Μικρές συστάδες θάμνων και δένδρων, απομεινάρια των φυσικών φραχτών, απομένουν ακόμα ανάμεσα στους αγρούς και τα λιβάδια που την άνοιξη γεμίζουν με ανεμώνες, παπαρούνες, μαργαρίτες, φιλιπένδουλες χαμομήλια, τριφύλλια και ορχιδέες.

Αυτές οι λωρίδες βλάστησης είναι πολύτιμες για την άγρια ζωή. Ερπετά, μικρά τρωκτικά, ασβοί, σκαντζόχοιροι και πολλά είδη πουλιών βρίσκουν καταφύγιο ανάμεσα στα μπλεγμένα κλαδιά, χόρτα και βάτα. Οι αετομάχοι και οι κοκκινοκεφαλάδες περιμένουν υπομονετικά στα ψηλότερα κλαδάκια για να αρπάξουν κάποιο ανύποπτο ερπετό ή μεγάλο έντομο, οι τρυποφράχτες

Τα δάσος έχει ξαναφουντώσει και πνίγει τα ερείπια στα χωριά που εγκαταλείφθηκαν, στην Πεσσάνη, στη Βυρίνη, στα Κοίλα και στα Πάταρα. Παρατημένα χωράφια και κήποι, γεμάτα αμυγδαλιές, συκιές και άλλα οπωροφόρα, έχουν γεμίσει από αγριόχορτα, βάτα και κουφοξυλιές. Σε αυτά τα μέρη οι γκρεμισμένοι τοίχοι, τα χαλάσματα και τα αγριόχορτα που σκεπάζουν τα πάντα δημιουργούν ιδανικά ενδιαιτήματα για πολλά είδη μικρών πουλιών, θηλαστικών αλλά και ερπετών όπως οι τυφλίτες, οι δεντρογαλιές και διάφορες σαύρες. Εκεί αφθονούν οι σιτροβάκοι, οι λιστριτσίδες και οι κλειδωνάδες, ενώ στους γέρικους κορμούς γεμάτους τρύπες και σχισμές, βρίσκουν ιδανικές θέσεις φωλιάσματος μικρόπουλα, δρουκολάπτες, χαλκοκουρούνες, τσαλαπετεινοί, καθώς και νυχτερίδες, τρωκτικά και έντομα.

Η παρεδάφια βλάστηση μπορεί να είναι πολύ πλούσια, ανάλογα με τη θέση και την ποιότητα του εδάφους. Την άνοιξη και το καλοκαίρι χιλιάδες αγριολούλουδα σπάνε τη «μονοτονία» του πράσινου. Ανεμώνες, καμπανούλες, τρίμουλες, αγριογαρίφαλα, αγριομπίζελα, κίτρινες νεραγκούλες, μενεξέδες, διάφορα βολβόφυτα -μούσκαρι, ορνιθόγαλα, φριτιλάριες, γλαδιόλες, αγριόσκορδα και κρόκοι- και μαζί τους περισσότερα από 25 είδη ορχεοειδών. ανάμεσά τους τα τέσσερα είδη κεφαλάνθερας που απαντώνται στην Ελλάδα (τα δάση γύρω από τη Δαδιά είναι ίσως το μοναδικό μέρος της χώρας μας

Η ερπετοπανίδα της Δαδιάς θεωρείται μοναδική στην Ευρώπη τόσο για την ποικιλία των ειδών –έχουν καταγραφεί 40 διαφορετικά είδη– όσο και για τους μεγάλους πληθυσμούς τους. Στη φωτογραφία διακρίνεται το κεφάλι μιας σαΐτας.

μπαινοβγαίνουν συνέχεια στις πυκνότητες και πολλά άλλα μικρόπουλα παραμένουν αθέατα, δηλώνοντας την παρουσία τους με το ασταμάτητο κελάδημά τους. Σε τέτοια σημεία φωλιάζουν και οι παρδαλοκεφαλάδες, ένα σπάνιο για την Ευρώπη είδος που μεταναστεύει για αναπαραγωγή στην ανατολική Ελλάδα, κυρίως στη Θράκη.

Η *Cephalanthera epipactoides* είναι ασιατικό ορχεοειδές με δυτικότερο όριο εξάπλωσής του στην Ευρώπη την περιοχή της Δαδιάς.

Χελώνες: αγαπημένη λεία

Στα χαμηλότερα εδάφη και σε περιοχές με μικρής έκτασης καλλιέργειες απαντώνται οι Μεσογειακές χελώνες, που όμως απουσιάζουν σχεδόν τελείως από πυκνά δασωμένα μέρη και τα μεγάλα υψόμετρα. Αντίθετα, το δεύτερο είδος που υπάρχει στην περιοχή, η Ελληνική χελώνα, συναντάται στους λόφους και στα βουνά, αποφεύγει όμως και αυτή τα πυκνά μέρη, και το συνηθέστερό της ενδιαίτημα είναι το αραιό πευκοδάσος.

Οι αργοκίνητες χελώνες είναι αγαπημένη λεία πολλών σαρκοβόρων, πουλιών αλλά και θηλαστικών. Τα αυγά τους παρέχουν θρεπτική τροφή για τις αλεπούδες, τα κουνάβια και τους ασβούς ακριβώς όταν τη χρειάζονται περισσότερο γιατί μεγαλώνουν τα μικρά τους.

Οι ενήλικες χελώνες είναι μια από τις κύριες τροφές των χρυσαετών, καθώς καλύπτουν σχεδόν το 90% της διαίτας τους κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Τα πουλιά αρπάζουν τις χελώνες, τις ανεβάζουν σε μεγάλο ύψος και τις ρίχνουν πάνω σε βράχια για να σπάσουν το κέλυφός τους. Σχετικές μελέτες έχουν δείξει ότι ένας νεαρός χρυσαετός καταναλώνει 90-110 χελώνες από την στιγμή της εκκόλαψης μέχρι να φύγει από τη φωλιά του. Οι βασιλαετοί και οι μαυρόγυπες τρώνε κι αυτοί κάπου κάπου χελώνες όπως και οι ασπροπάρηδες. Οι τελευταίοι προτιμούν τα νεαρά άτομα ώστε να μπορούν να βγάλουν το κρέας από το μαλακό κέλυφος, γιατί το λεπτό ράμφος τους δεν είναι πολύ δυνατό.

Σε ανοιχτά σημεία με αραιούς θάμνους και αγκάθια φωλιάζει και ο αμμοπετρόκλης, ένα άλλο μεταναστευτικό πουλί που φτάνει στη Θράκη το δυτικότερο όριο της ζώνης εξάπλωσής του. Ο αναπαραγόμενος πληθυσμός υπολογίζεται σε 50 περίπου ζευγάρια. Μέχρι πρόσφατα σε ανοιχτά σημεία, σε ξερικά χορτολίβαδα και στα όρια καλλιεργημένων χωραφιών, ιδιαίτερα στην περιοχή της Λίρας, υπήρχαν αρκετές μικρές αποικίες λαγόγυρων. Τα χαριτωμένα αυτά τρωκτικά συναντώνται σε δύο μόνο περιοχές στην Ελλάδα, στην ευρύτερη κοιλάδα του ποταμού Αξιού και την κοιλάδα του Εβρου. Αποτελούν πολύ σημαντική λεία για τις αετογερακίνες, τους βασιλαετούς, τις γερακίνες και σε μικρότερο βαθμό για άλλα αρπακτικά, δυστυχώς όμως την τελευταία δεκαετία οι αριθμοί τους έχουν μειωθεί δραματικά, καθώς η εντατικοποίηση και η επέκταση των καλλιεργειών καταστρέφει τους βιότοπούς τους.

***Primula vulgaris*. Παρά το όνομά της, η *Primula vulgaris* μόνο «κοινή» δεν είναι. Πρόκειται για ένα από τα ωραιότερα είδη του γένους της, με λαμπερό κίτρινο χρώμα και μεθυστικό άρωμα.**

Πανοραμική άποψη της περιοχής της Δαδιάς. Η Δαδιά χαρακτηρίζεται για την υψηλή δασοκάλυψή της. Τα δάση της, κυρίως από πεύκο και βελανιδιά, με δέντρα συχνά αιωνόβια και θεόρατα, συνθέτουν ένα τοπίο εντυπωσιακό.

Η ερπετοπανίδα της περιοχής του Εβρου και ειδικότερα του δάσους της Δαδιάς είναι μοναδική στην Ευρώπη, τόσο για την ποικιλία των ειδών (έχουν καταγραφεί 40 διαφορετικά είδη) όσο και για τους μεγάλους πληθυσμούς τους. Η ύπαρξη τόσο μεγάλου αριθμού ερπετών και αμφιβίων συμβάλλει στη διατήρηση μεγάλων και υγιών πληθυσμών σαρκοβόρων και υπογραμμίζει την πρωτεύουσα σημασία του ρόλου της ερπετοπανίδας στη δομή του οικοσυστήματος.

ΓΙΩΡΓΟΣ Ι. ΧΑΝΔΡΙΝΟΣ

Ορνιθολόγος στη Γεν. Δ/ση Δασών του Υπ. Γεωργίας

Ορνια στην ταϊστέρα. Ελλειψη τροφής και ανθρωπογενείς δραστηριότητες είχαν εκδιώξει αυτά τα παρεξηγημένα πουλιά από την περιοχή. Για αρκετά χρόνια δεν υπήρχαν ενδείξεις αναπαραγωγής. από το 1989 τα όρνια άρχισαν να επιστρέφουν στη Δαδιά και τώρα ο αριθμός τους κρίνεται ικανοποιητικός.

ισορροπίας και καλής λειτουργίας των οικοσυστημάτων στα οποία ζούν, ενώ, αντίθετα, με την απουσία τους χάνεται ένας θεμελιώδης κρίκος της οικολογικής αλυσίδας, μέρος της οποίας είναι και ο ίδιος ο άνθρωπος.

Η ΣΧΕΣΗ του ανθρώπου με τα αρπακτικά πουλιά χάνεται στα βάθη των αιώνων και είναι μια σχέση αγάπης - μίσους. Αετοί, γύπες, γεράκια, κόνδορες κ.ά. έγιναν σύμβολα δύναμης βασιλιάδων και αυτοκρατοριών, μυθοποιήθηκαν ή και θεοποιήθηκαν από αρχαίους λαούς. Ταυτόχρονα, όμως, τα πουλιά αυτά υπέστησαν (και υφίστανται ακόμα) απηνή καταδίωξη από τον άνθρωπο, που τα σκοτώνει, τα δηλητηριάζει, τα καταδιώκει, είτε από φόβο και προκατάληψη είτε γιατί, δήθεν, προκαλούν ζημιές στα οικονομικά του συμφέροντα.

Και όμως, όπως όλα τα είδη της πανίδας, έτσι και τα αρπακτικά πουλιά έχουν τη δική τους θέση στα φυσικά οικοσυστήματα, διαδραματίζοντας μάλιστα έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, αφού βρίσκονται στην κορυφή της τροφικής πυραμίδας τρέφονται από αδύναμα ή και νεκρά ζώα, εξυγιαίνοντας έτσι τους πληθυσμούς εκείνων που αποτελούν τη λεία τους. Η παρουσία τους επομένως, αποτελεί δείκτη υγείας,

Από επιστημονική άποψη, τα αρπακτικά πουλιά ανήκουν στην τάξη «Ιερακόμορφα» (Falconiformes) και σύμφωνα με την πρόσφατη ταξινόμηση αριθμούν 306 διαφορετικά είδη που απαντώνται σε όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη (από τις κορυφές των Ιμαλαΐων μέχρι τις ακτές της Τασμανίας και από τον Αρκτικό Κύκλο μέχρι την αφιλόξενη Σαχάρα). Από αυτά, 51 είδη έχουν καταγραφεί στη Δυτική Παλαιαρκτική, δηλ. τη βιογεωγραφική ζώνη που περιλαμβάνει την Ευρώπη, τη Β. Αφρική και τη Μέση Ανατολή.

Η Ελλάδα, χώρα με μεγάλη βιοποικιλότητα σε χλωρίδα και πανίδα, έχει ιδιαίτερη σημασία για τα αρπακτικά πουλιά. Μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί 38 διαφορετικά είδη, αριθμός ρεκόρ για χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και για τη Δυτ. Παλαιαρκτική. Από αυτά, τα 25 είδη φωλιάζουν στη χώρα μας, τα 10 διαχειμάζουν ή απλώς περνούν κατά τις μεταναστευτικές περιόδους, ενώ 3 είδη έχουν περιστασιακή παρουσία.

Η άγρια ζωή απειλείται

Αρπακτικά πουλιά απαντούν σε όλη την Ελλάδα, είναι όμως αυτονόητο ότι η γεωγραφική τους εξάπλωση εξαρτάται άμεσα από τις οικολογικές απαιτήσεις του κάθε είδους: ορισμένα από αυτά, όπως το βραχοκίρκινεζο (*Falco tinnunculus*) ή η γερακίνα (*Buteo buteo*) ζουν από την Κρήτη μέχρι τον Εβρο, ενώ άλλα μόνο στη Β.Α. Ελλάδα. Παράλληλα όμως (και εδώ αρχίζουν τα προβλήματα), τα αρπακτικά στην Ελλάδα, εκτός ίσως από 1-2 είδη, εμφανίζουν σαφή πληθυσμιακή μείωση, που για ορισμένα είδη είναι πλέον δραματική. Ως ανώτεροι θηρευτές, τα πουλιά αυτά είναι μεν από τη φύση τους ολιγάριθμα, αλλά από τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, και ιδιαίτερα μετά τη δεκαετία του '70, οι πληθυσμοί, κυρίως των γυπών και των αετών, συρρικνώνονται συνεχώς, με αποτέλεσμα πολλές περιοχές, π.χ. Πελοπόννησος, Στερεά Ελλάδα, να είναι σήμερα σχεδόν άδειες από αυτά τα εντυπωσιακά πουλιά, παρ' ότι οι βιότοποι τους μοιάζουν ανέπαφοι. Χαρακτηριστικότερα παραδείγματα της κατάστασης αυτής είναι οι περιπτώσεις του γυπαετού που χάθηκε πλέον από την κυρίως Ελλάδα και περιορίστηκε στην Κρήτη, του βασιλαετού που είναι αμφίβολο εάν εξακολουθεί να φωλιάζει στη χώρα μας ή του θαλασσετού, που ο εθνικός του πληθυσμός δεν ξεπερνά σήμερα τα 3-4 ζευγάρια, ενώ στα μέσα της δεκαετίας του '60, μόνο στο Δέλτα Εβρου φώλιαζαν 10-12 ζευγάρια.

Οι παρατηρητές πουλιών συχνά βλέπουν τις γερακίνες να κάθονται σε γυμνά κλαδιά ή σε στύλους ψάχνοντας το έδαφος για τροφή. Η Δαδιά φιλοξενεί σημαντικό ποσοστό του είδους αυτού στη χώρα μας.

Νεαρός χρυσαετός. Σε λίγο θα δοκιμάσει να πετάξει μακριά από την ασφάλεια της φωλιάς.

το δάσος που καλύπτει το νοητό τρίγωνο Λευκίμμης-Δαδιάς-Σουφλίου, δηλ. το δάσος της Δαδιάς. Γιατί όμως η Δαδιά και η ευρύτερη περιοχή είναι τόσο σημαντική για τα αρπακτικά πουλιά; Γιατί όλα αυτά τα σπάνια είδη συγκεντρώνονται μόνον εκεί και όχι αλλού στην Ελλάδα;

Ευτυχώς, κάποιες περιοχές φαίνεται να διατηρούν ακόμα ικανοποιητικούς αριθμούς από αρπακτικά πουλιά, κυρίως λόγω της δομής των φυσικών τους οικοσυστημάτων σε συνδυασμό με τις τοπικές κοινωνικοοικονομικές δομές και συνθήκες (νομαδική κτηνοτροφία κ.ά.). Τυπικό παράδειγμα η Κρήτη, που συγκεντρώνει σήμερα τον μεγαλύτερο πληθυσμό στην Ελλάδα από όρνια, γυπαετούς κ.ά., η ευρύτερη περιοχή των Μετεώρων, ορισμένες περιοχές της Μακεδονίας και της Θράκης, κ.α.

Ξεχωριστή όμως θέση ανάμεσα στους σημαντικότερους βιότοπους αρπακτικών πουλιών στην Ελλάδα παραμένει, αδιαμφισβήτητα, το δασικό σύμπλεγμα του κεντρικού Ν. Εβρου και συγκεκριμένα

Σταυροδρόμι των πουλιών

Η απάντηση είναι πολυεπίπεδη, αλλά θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε σε τρεις τους σημαντικότερους λόγους αυτής της ιδιαιτερότητας:

Κατ' αρχήν οφείλεται στη σύνθεση, τη δυναμικότητα και την πλούσια βιοποικιλότητα του οικοσυστήματος. Το δασικό σύμπλεγμα της Δαδιάς είναι, ουσιαστικά, το μόνο πευκοδάσος σε ολόκληρη τη Θράκη. Καταλαμβάνει τις Ν.Α. υπώρειες του ορεινού όγκου της Ροδόπης (που κι αυτή αποτελεί ένα πολύ αξιόλογο οικοσύστημα), και παρά το ότι εκτείνεται σε χαμηλό υψόμετρο, εμφανίζει έντονο ανάγλυφο, με τη μορφή αλληλοδιαδεχόμενων λόφων που διατρέχονται από μικρά ποτάμια και ρέματα. Χαρακτηριστικό των λόφων αυτών, στο κεντρικό ιδίως τμήμα του δάσους είναι οι βραχώδεις απολήξεις, τα πολλά ανοίγματα και φυσικά ξέφωτα και η άμεση γειτνίαση με ημιπεδινές εκτάσεις, χερσόλιβαδα και μικροκαλλιέργειες. Ολο αυτό το σύμπλεγμα μικροβιοτόπων και οικοτόπων φιλοξενεί και στηρίζει αμέτρητα ενδιαίτηματα για τη χλωρίδα και την πανίδα, σε μια θαυμαστή αλληλεξάρτηση. Με τη σειρά τους πολλά από αυτά τα είδη πανίδας (έντομα, ερπετά - αμφίβια, μικροθηλαστικά), αποτελούν βασική ή συμπληρωματική τροφή για πολλά αρπακτικά πουλιά. Δεν είναι, λοιπόν, τυχαίο ότι το τμήμα αυτό του Ν. Εβρου αποτελεί, πιθανότατα, τη σημαντικότερη περιοχή της Ευρώπης σε ερπετά και αμφίβια, με 40 διαφορετικά είδη.

Μαυροκιρκινέζι εν πτήσει πάνω από το πυκνό δάσος.

Ο κραυγαστός, δασόβιο, παγκοσμίως απειλούμενο είδος, αριθμεί στη Δαδιά 15 με 17 ζευγάρια. Ο συνολικός πληθυσμός στην Ελλάδα κυμαίνεται από 65 έως 90 ζευγάρια.

Ο δεύτερος λόγος είναι η γεωγραφική θέση της περιοχής. Σφηνωμένη δίπλα στα σύνορα με την Τουρκία, η Δαδιά μοιάζει με μπαλκόνι που αγναντεύει προς βορρά τη Μαύρη Θάλασσα, στην ανατολή τον κάμπο της Αν. Θράκης και προς νότο το Θρακικό Πέλαγος· ένα πραγματικό σταυροδρόμι για τα διαβατικά πουλιά που μετακινούνται κάθε άνοιξη και φθινόπωρο από και προς την Αφρική. Παράλληλα, προς δυσμάς εκτείνεται ο πυκνοδασωμένος όγκος της Ροδόπης και λίγο πιο νότια από τη Δαδιά, το Δέλτα του Εβρου, ένας ακόμα σημαντικότερος βιότοπος για την ορνιθοπανίδα και όχι μόνον.

Δεν θα πρέπει, τέλος, να παραβλέψουμε και τον ανθρώπινο παράγοντα καθώς για μια σειρά από ιστορικούς, πολιτικούς και κοινωνικοοικονομικούς λόγους, η Δαδιά και τα γύρω τμήματα του Ν. Εβρου δεν «αναπτύχθηκαν» όπως άλλες περιοχές της Ελλάδας. Έτσι, η συνήθως αρνητική επίδραση του ανθρώπου στα φυσικά οικοσυστήματα, εδώ ήταν μηδαμινή ή έστω ήπια. Και για να είμαστε πιο ακριβείς, ήταν τόση και τέτοιας μορφής (παραδοσιακή κτηνοτροφία, χαμηλή γεωργική εκμετάλλευση, περιορισμένη δασική αξιοποίηση), που στην ουσία, βοήθησε τα αρπακτικά πουλιά να αναπτύξουν εδώ τους πληθυσμούς τους. Γι' αυτό, πολλά αρπακτικά βρίσκουν στο δάσος της Δαδιάς έναν εξαιρετικό βιότοπο για την αναπαραγωγή τους, ενώ ταυτόχρονα, η γύρω περιοχή προσφέρει ιδανικές συνθήκες για την ανεύρεση της τροφής τους.

Αυτός, λοιπόν, ο συνδυασμός αβιοτικών, βιοτικών και ανθρωπογενών παραγόντων συνθέτει το οικολογικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο το δάσος της Δαδιάς στηρίζει σήμερα ένα μοναδικό στην Ελλάδα και από τους ελάχιστους στην Ευρώπη βιότοπο για τα αρπακτικά πουλιά. Το δάσος λειτουργεί, κυρίως, ως χώρος φωλιάσματος (24 είδη), αλλά και ως χώρος διαχείμασης ή περιοχή από την οποία μετακινούνται τα μεταναστευτικά είδη αρπακτικών κατά την ανοιξιάτικη ή φθινοπωρινή τους αποδημία (7 είδη). Ο συνολικός δηλ. αριθμός των αρπακτικών που έχουν μέχρι σήμερα καταγραφεί στη Δαδιά και την ευρύτερη περιοχή ανέρχεται στα 31 είδη, αν και θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι κάποια από αυτά είτε δεν φωλιάζουν πλέον π.χ. γυπαετός, σπιζαετός κ.ά, ενώ ορισμένα άλλα εμφανίζονται περιστασιακά σε περιόδους βαρυχειμωνιάς π.χ. χιονογερακίνα ή κατά τη μετανάστευση τους από τον Βόσπορο π.χ. στεπαετός.

Ο ασπροπάρης είναι ο μικρότερος σε μέγεθος από τα τέσσερα είδη γυτών της Ευρώπης, γι' αυτό διαλέγει να υποχωρεί μπροστά στους άλλους όταν τρώνε το νεκρό ζώο. Πετά για ώρες ανάλαφρα πάνω από το δάσος ψάχνοντας το έδαφος για τροφή. Διαθέτει εκπληκτική όραση: διακρίνει αντικείμενα μήκους 4-8 εκατ. από ύψος 1.000 μ.

Είναι αυτονόητο ότι όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα (και ουσιαστικά σε πανευρωπαϊκή κλίμακα), οι πληθυσμοί των αρπακτικών της Δαδιάς είναι σήμερα μικρότεροι από ότι ήταν στις αρχές της δεκαετίας του '60, όταν ξένοι ορνιθολόγοι «ανακάλυψαν» την περιοχή ή το 1980 όταν η Δαδιά θεσμοθετήθηκε ως προστατευόμενη περιοχή. Παρ' όλα αυτά, το δάσος της Δαδιάς εξακολουθεί να αποτελεί τον σπουδαιότερο βιότοπο αρπακτικών σε ολόκληρη την Ευρώπη, κυρίως λόγω της ποιοτικής και ποσοτικής σύνθεσης των πληθυσμών τους σε σχέση με τη μικρή έκταση του βιοτόπου. Παρόμοιες συγκεντρώσεις αρπακτικών μπορεί κανείς να καταγράψει π.χ. σε μια ή δύο περιοχές της Ισπανίας, εκεί όμως απαντώνται λιγότερα είδη και σε πολύ μεγαλύτερη έκταση.

Ο παρδαλοκεφαλός, σπάνιο για την Ευρώπη είδος, μεταναστεύει για αναπαραγωγή μόνο στην Ελλάδα και κυρίως στη Θράκη. Ζει πιο κρυφή και απομονωμένη ζωή από τους άλλους κεφαλάδες, χωμένος συνήθως μέσα σε πυκνή βλάστηση.

Είδη αρπακτικών

Για να γίνει ευκολότερα αντιληπτή η μεγάλη σπουδαιότητα της Δαδιάς για τα αρπακτικά, παραθέτουμε εδώ, εντελώς συνοπτικά, πληροφορίες για την κατάσταση ορισμένων χαρακτηριστικών ειδών, σε σύγκριση με την κατάστασή τους εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο.

- Μαυρόγυπας (aegyrius monachos): Δεν απαντά πουθενά αλλού στην Ευρώπη, πλην της Ισπανίας (ελάχιστα ζευγάρια επιζούν στην Κριμαία). Το 1979 στη Δαδιά φώλιαζαν 10-14 ζευγάρια, ενώ ο σημερινός πληθυσμός ανέρχεται σε 90-100 άτομα (21 ζευγάρια). Εμβλημα της περιοχής οι μαυρόγυπες είναι ένα από τα ελάχιστα είδη που εμφανίζουν ανοδικές πληθυσμιακές τάσεις.

- Βασιλαετός (aquila heliaca): Πέντε έως επτά ζευγάρια του εντυπωσιακού αυτού αετού φώλιαζαν το 1979 στη Δαδιά και την ευρύτερη περιοχή. Σήμερα επιβιώνει ένα μόνο ζευγάρι (αμφίβολο το φώλιασμα του), ενώ το είδος δεν φωλιάζει πλέον πουθενά αλλού στην Ελλάδα. Πρόκειται για σπανιότατο είδος στην Ανατ. Ευρώπη.

- Θαλασσαετός (*Haliaeetus albicilla*): Ενα μόνο ζευγάρι φωλιάζει πλέον στην περιοχή (εκτός Δαδιάς), από τα 3-4 που απομένουν σε όλη την Ελλάδα.

- Κραυγαετός (*aquila pomarina*): Παγκόσμια απειλούμενο είδος αυτός ο δασόβιος αετός διατηρεί στη Δαδιά έναν πληθυσμό 15-17 ζευγάρια. Ο συνολικός πληθυσμός στην Ελλάδα κυμαίνεται από 65 έως 90 ζευγάρια.

- Σταυραετός (*Hieraaetos pennatos*): Το πιο μικρόσωμο είδος αετού στην Ευρώπη, με ένα σημαντικό ποσοστό του ελληνικού πληθυσμού να φωλιάζει στη Δαδιά (7-10 ζευγ.).

- Στικταετός (*aquila clanga*): Στην Ελλάδα τα βλέπουμε μόνο τον χειμώνα και σπανιότερα κατά τη μετανάστευση. Στη Δαδιά και τη γύρω περιοχή κουρνιάζουν κάθε βράδυ πολλοί στικταετοί από το Δέλτα Εβρου (π.χ. μέγιστη καταμέτρηση 40-50 άτομα, τον χειμώνα του 2003, αριθμός ρεκόρ για την χώρα μας και μια από τις μεγαλύτερες καταμετρήσεις πανευρωπαϊκά).

Επιβλητική διαγράφεται η σιλουέτα του χρυσαετού, καθώς προστατεύει τη φωλιά του. αγαπημένη λεία του κυρίως όταν τρέφει τα μικρά τους, είναι οι χελώνες, τις οποίες πετά από ψηλά στα βράχια για να σπάσει το καύκαλό τους.

Πελαργός και μαυροπελαργός ψαρεύουν μαζί. Ο πελαργός, δειλό και επιφυλακτικό πουλί, φωλιάζει βαθιά στο δάσος και γυροπετά αρκετή ώρα ώσπου να βεβαιωθεί ότι είναι ασφαλής στο σημείο όπου έχει βρει τροφή. Ο ξάδελφός του, ο μαυροπελαργός, που ελίσσεται ανάμεσα στα δέντρα με εκπληκτική ευκολία παρά το μέγεθός του, φωλιάζει μέσα και γύρω από το δάσος, όπου διατηρεί πληθυσμό δώδεκα ζευγών.

Ορισμένα πάλι είδη, κοινά και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ναι μεν απαντώνται και σε πολλές άλλες περιοχές, η Δαδιά όμως φιλοξενεί είτε τον μεγαλύτερο αναπαραγόμενο στη χώρα μας πληθυσμό, είτε ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού αυτού. Τέτοια είδη είναι π.χ. ο φίδαετός (*Circus gallicus*), ο σφηκιάρης (*Pernis ptilorhynchus*), ο χρυσαετός (*aquila chrysaetos*), η γερακίνα (*Buteo buteo*) κ.ά.

Είναι αξιοσημείωτο ότι 5 από τα 31 αρπακτικά που έχουν καταγραφεί στη Δαδιά ανήκουν σε είδη που σήμερα χαρακτηρίζονται ως «παγκοσμίως απειλούμενα». Αυτό αποδεικνύει την ανυπολόγιστη σπουδαιότητα της περιοχής για τα είδη αυτά, ταυτόχρονα όμως, υπογραμμίζει και τη βαριά ευθύνη της Πολιτείας, των τοπικών αρχών, των κατοίκων της περιοχής, των επισκεπτών, αλλά και όλων μας, για να εξασφαλιστεί η επιβίωση των απειλούμενων πουλιών. Το δάσος της Δαδιάς δεν είναι απλώς ένας προστατευόμενος σημαντικός βιότοπος, αλλά ένας πραγματικά μοναδικός χώρος για τα περήφανα αυτά πουλιά, που η σημασία του εκτείνεται πολύ πέραν των ελληνικών συνόρων.

Μαυρόγυπας, το έμβλημα της Δαδιάς

ΓΙΩΡΓΟΣ Ι. ΧΑΝΔΡΙΝΟΣ

Ο **ΜαΥΡΟΓΥΠΑΣ** (aegyrius monachos) είναι ένα από τα πιο χαρακτηριστικά μεγάλα αρπακτικά της Παλαιαρκτικής· απαντά δυτικά από την Ισπανία, τα Βαλκάνια και την Τουρκία και φτάνει ανατολικά μέχρι τα Ιμαλία και τη Μογγολία. Είναι ο πιο μεγάλος από τα 4 είδη γυπών της Ευρώπης, αλλά και ένα από τα μεγαλύτερα πουλιά του κόσμου (κατά μέσο όρο τα ενήλικα πουλιά έχουν μήκος 108 εκ., άνοιγμα πτερούγων 280 εκ. και βάρος 10 κιλά). Πρόκειται για μονόχρωμο πουλί, με καστανόμαυρο φτέρωμα (πιο μαύρο στα νεαρά πουλιά), ενώ τα γυμνά τους πόδια έχουν γκριζογάλανο ή ρόδινο χρώμα. Ο λαιμός τους, καλύπτεται από ξανθοκάστανα φτερά, που στον αυχένα σχηματίζουν ένα είδος κουκούλας. αυτό το χαρακτηριστικό, σε συνδυασμό με το σκουρόχρωμα φτέρωμα, θυμίζουν μοναχό του Μεσαίωνα, εξ ου και η λατινική ονομασία του είδους (monachos).

Παρά την έλλειψη ζωηρών χρωματισμών πάντως, ο μαυρόγυπας είναι πολύ εντυπωσιακός. Ογκώδης και δυνατός στο έδαφος, αλλά ανάλαφρος και μεγαλοπρεπής όταν γυροπετά με ακίνητες φτερούγες, καλύπτοντας μεγάλες αποστάσεις σε ελάχιστη ώρα.

Μαυρόγυπας και όρνια στην ταΐστρα. Ογκώδης, δυνατός και με ισχυρό ράμφος, ο μαυρόγυπας ανοίγει πρώτος το νεκρό ζώο που αφήνουν στην ταΐστρα οι υπεύθυνοι του δάσους, διατηρώντας την κυριαρχία έναντι των άλλων γυπών, με τους οποίους πάντως μοιράζεται το ψοφίμι. Η λειτουργία της ταΐστρας ως μέτρο προστασίας των αρπακτικών ξεκίνησε στη χώρα μας από τη Δαδιά, το 1987.

Οι

μαυρόγυπες, όπως και όλα τα μεγάλα αρπακτικά, αναπαράγονται με αργούς ρυθμούς. Ζευγαρώνουν σε ηλικία 5-6 ετών, αλλά δεν φωλιάζουν κάθε χρόνο και γεννούν ένα μόνον αυγό. Σε αντίθεση με τα άλλα 3 είδη γυπών, φωλιάζουν πάντα σε δέντρα, κατασκευάζοντας μεγάλες φωλιές, που με την πάροδο των ετών γίνονται πραγματικά τεράστιες (πλάτος περί τα 3 μ., και ύψος τα 2 μ.).

Στην Ελλάδα, όλες οι γνωστές φωλιές βρίσκονται σχεδόν αποκλειστικά σε πεύκα, αλλά σε άλλες χώρες, π.χ. στην Ισπανία, τα πουλιά φωλιάζουν και σε βελανιδιές ή μεγάλα δέντρα. Το αυγό γεννιέται στις αρχές Μαρτίου, το κλωσσούν δε και οι δύο γονείς για 50-55 ημέρες. Αυτή η περίοδος είναι ιδιαίτερα κρίσιμη, γιατί τότε τα πουλιά δείχνουν εξαιρετική νευρική και ευαισθησία στην παραμικρή ενόχληση. Σε μια τέτοια περίπτωση συχνά εγκαταλείπουν τη φωλιά, αφήνοντας εκτεθειμένο το αυγό στις καιρικές συνθήκες ή σε αρπακτικά πουλιά ή θηλαστικά. Ο νεοσσός παραμένει στη φωλιά για 3-4 μήνες, και περί τα τέλη Αυγούστου ανεξαρτητοποιείται αν και

εξακολουθεί να δέχεται τη φροντίδα των γονέων του για αρκετό ακόμα διάστημα.

Εμβλημα της Δαδιάς

Λιγότερο μοναχικοί από τον γυπαετό, οι μαυρόγυπες απαντούν συνήθως ανά ζεύγη ή σε μικρές ομάδες των 3-4 ατόμων. Τρέφονται αποκλειστικά με νεκρά ζώα, σπανιότατα δε με ζωντανή λεία π.χ. χελώνες και μικρά τρωκτικά. Είναι δυνατά πουλιά και πρώτοι αυτοί ανοίγουν το νεκρό ζώο με το ισχυρό τους ράμφος, διατηρώντας την κυριαρχία έναντι των άλλων γυπών, με τους οποίους πάντως μοιράζονται το ψοφίμι.

Παρά το ότι είχαν πάντα αραιά κατανομή, η εξάπλωσή τους στον ελλαδικό χώρο ήταν, κάποτε, πολύ ευρύτερη από την τωρινή· σύμφωνα με τα στοιχεία των πρώτων ορνιθολόγων στα μέσα του 19ου αι., μαυρόγυπες φώλιαζαν ακόμα και στην Αττική, τη Βοιωτία, τη

Μαυρόγυπας στη φωλιά του. Οι μαυρόγυπες αναπαράγονται με αργούς ρυθμούς: ζευγαρώνουν σε ηλικία 5-6 ετών, δεν φωλιάζουν κάθε χρόνο και γεννούν ένα μόνο αυγό κάθε φορά. Φτιάχνουν μεγάλες φωλιές, που με την πάροδο των ετών γίνονται τεράστιες, φθάνοντας τα 3 μ. πλάτος και 2 μ. ύψος.

νότια Θεσσαλία κ.α., ενώ μέχρι την περίοδο της Κατοχής υπήρχαν και στην Κρήτη, σε διάφορες περιοχές της Μακεδονίας, ακόμα και γύρω από τη Θεσσαλονίκη. Από τη δεκαετία του '60 και μετά, ως αποτέλεσμα της συστηματικής καταδίωξης όλων των μεγάλων αρπακτικών, ο πληθυσμός του είδους μειώθηκε δραματικά και περιορίστηκε σταδιακά στη Θράκη. Τα δύο τελευταία ζευγάρια της υπόλοιπης ηπειρωτικής Ελλάδας φώλιαζαν (Κάτω Ολυμπος) μέχρι το 1987 ή 1988, σήμερα όμως, ο μοναδικός πληθυσμός του μαυρόγυπα στην Ελλάδα, επιβιώνει μόνο στη Δαδιά και την ευρύτερη περιοχή του Ν. Εβρου (το 1979 αναφέρονται 10-14 ζευγάρια, το 1987 έξι ζευγάρια σε πληθυσμό 40 ατόμων, ενώ το 1997 καταγράφηκαν 21 ζευγάρια σε συνολικό πληθυσμό 90-100 ατόμων). Αυτός είναι και ο μοναδικός αναπαραγόμενος πληθυσμός του είδους στα Βαλκάνια, από τον οποίο, πιθανότατα, προέρχονται τα μεμονωμένα άτομα που κατά καιρούς παρατηρούνται (κυρίως τον χειμώνα) στη Βουλγαρία, την ΠΓΔΜ, την Ηπειρο κ.ά.

Στα τέλη της δεκαετίας του '70, ο πληθυσμός του μαυρόγυπα στον Ν. Εβρου (και ουσιαστικά σε όλη την Ελλάδα) είχε φτάσει σε οριακό σημείο: το 1979 αριθμούσε γύρω στα 25 άτομα, με φτωχή αναπαραγωγική επιτυχία και δυσκολίες στην ανεύρεση τροφής, λόγω της υλοτόμησης του πευκοδάσους και της ανεξέλεγκτης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων που στόχευαν στην εξόντωση των λεγόμενων «επιβλαβών» ζώων (λύκοι, αλεπούδες κ.ά.).

Η κατάσταση άρχισε, ευτυχώς, να αλλάζει μετά το 1980, οπότε το δάσος της Δαδιάς θεσμοθετήθηκε ως προστατευόμενη περιοχή και

ξεκίνησε, σταδιακά, η υλοποίηση συγκεκριμένων μέτρων διαχείρισης του πευκοδάσους ως βιότοπου φωλιάσματος των αρπακτικών. Ετσι, χαρτογραφήθηκαν οι φωλιές του μαυρόγυπα και τέθηκαν υπό καθεστώς αυστηρής προστασίας, για να αποφεύγεται κάθε ενόχληση ενώ αργότερα (1987) ξεκίνησε, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, και η λειτουργία ταΐστρας για τους γύπες, δηλαδή ενός ειδικά επιλεγμένου χώρου όπου τα πουλιά μπορούν ανενόχλητα να τρέφονται με νεκρά ζώα και υπολείμματα που τους ρίχνουν οι υπεύθυνοι της περιοχής.

Τα διαχειριστικά αυτά μέτρα, σε συνδυασμό με τη συνεχή ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των κατοίκων και των επισκεπτών της περιοχής, απέδωσαν πραγματικούς καρπούς. Οι εντυπωσιακοί, αλλά ευαίσθητοι μαυρόγυπες, προσαρμόστηκαν γρήγορα και σήμερα ο πληθυσμός τους αριθμεί 90-100 άτομα, με 21 τουλάχιστον αναπαραγόμενα ζευγάρια, γεγονός που φαίνεται πως εξασφαλίζει πλέον την επιβίωση του είδους. Αρκετοί μάλιστα μαυρόγυπες από τη Δαδιά, άρχισαν να επισκέπτονται τακτικότερα και γειτονικές περιοχές όπως π.χ τη Βουλγαρία, τα βουνά της Κομοτηνής και της Ξάνθης και ίσως κάποτε φωλιάσουν κιόλας εκεί.

Πολλοί άνθρωποι, από άγνοια ή προκατάληψη, διατηρούν επιφυλάξεις ή και απέχθεια για τα νεκροφάγα αρπακτικά. Η θέα όμως ενός μαυρόγυπα που γυροπετά μεγαλόπρεπα στον Θρακιώτικο ουρανό ή, για όσους έχουν την τύχη να τον δουν από κοντά, το σοβαρό αλλά σπινθηροβόλο βλέμμα του, είναι μοναδική εμπειρία που εντυπωσιάζει ακόμα και τον πιο αδιάφορο επισκέπτη. Ο μαυρόγυπας, το έμβλημα της Δαδιάς, κέρδισε το στοίχημα. Και αυτή είναι η καλύτερη ανταμοιβή για όλους εκείνους, επιστήμονες και απλούς ανθρώπους, που αγωνίζονται εκεί στον Εβρο για 25 ολόκληρα χρόνια...

Μαγευτικοί περίπατοι

ΚΩΣΤΑΣ ΠΙΣΤΟΛΑΣ

Πεζοπορία στα μονοπάτια της Δαδιάς (φωτ.: Κ. Πιστόλας / WWF).

Η ΕΚΦΡΑΣΗ «θα σε στείλω στον Εβρο» αντιπροσωπεύει αυτό που πραγματικά ήταν ο Εβρος για την πλειονότητα των Ελλήνων. Μια περιοχή εντελώς απομακρυσμένη, μεταξύ Τουρκίας και Βουλγαρίας, που και στον χάρτη ακόμη αν την αναζητήσεις, κινδυνεύεις να σου πέσει το καπέλο κοιτώντας εκεί ψηλά...

Αυτή ίσως ήταν η κυριότερη αιτία που ο νομός Εβρου έμεινε πίσω στα θέματα ανάπτυξης. αυτός, όμως, είναι πιθανόν και ο λόγος που το φυσικό περιβάλλον του διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα, με ορισμένες περιοχές αναλλοίωτες, όπως το Δέλτα του Εβρου και το δάσος της Δαδιάς.

Μέχρι πρότινος η προσέγγιση αυτών των περιοχών από την Αθήνα ήταν πραγματικός Γολγοθάς. Με το λεωφορείο ή το αυτοκίνητο χρειάζονταν περίπου 12 ώρες, το αεροπλάνο είχε μια πτήση την ημέρα, και για το τρένο ούτε λόγος...

Τώρα τα πράγματα έχουν αλλάξει. Οδικώς, τα βελτιωμένα τμήματα παραδίδονται το ένα μετά το άλλο, με αποτέλεσμα η Θεσσαλονίκη να απέχει μόλις 3 ώρες από την Αλεξανδρούπολη, σιδηροδρομικώς το «Ιντερσίτι» κάνει φιλότιμες προσπάθειες, και η πιθανότητα να βρει κάποιος θέση σε μια από τις 5-6 πτήσεις Αθήνα-Αλεξανδρούπολη είναι μεγάλη.

Παρατηρώντας τα πουλιά

Από την Αλεξανδρούπολη η Δαδιά απέχει 67 χλμ., περίπου 40 λεπτά. Πινακίδες σε εμφανείς θέσεις κατευθύνουν τον επισκέπτη αρχικώς προς το χωριό Δαδιά και στη συνέχεια προς το Οικοτουριστικό Κέντρο. Το τελευταίο απέχει 500 μ. από τον οικισμό της Δαδιάς και βρίσκεται σε ειδική θέση στις παρυφές του δάσους, ακριβώς στα όρια του πυρήνα προστασίας των αρπακτικών πουλιών. Περιλαμβάνει ξενώνα 20 δωματίων με δυναμικότητα 60 κλινών, κέντρο ενημέρωσης, μικρό συνεδριακό κέντρο, αναψυκτήριο-εστιατόριο (για πρόχειρο φαγητό), καθώς και εκθετήριο πώλησης τοπικών προϊόντων.

Μαυροκίτρινες πινελιές πάνω σε κόκκινο φόντο, όταν ο δρόμος του σκαθαριού περνάει πάνω από το άνθος παιωνίας.

Μέλη του γυναικείου συνεταιρισμού της Δαδιάς. Στον χώρο του συνεταιρισμού λειτουργεί αναψυκτήριο - εστιατόριο με τοπικά προϊόντα και λιχουδιές (φωτ.: Κ. Πιστόλας/ WWF).

αρπακτικών πουλιών.

Μετά την ενημέρωσή τους οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να πάνε στο παρατηρητήριο αρπακτικών πουλιών από όπου μπορούν να παρατηρήσουν τους γύπες κατά την διάρκεια της τροφοληψίας τους στον χώρο της ταϊστρας. Η μεταφορά των επισκεπτών γίνεται με μικρό λεωφορείο της δημοτικής επιχείρησης Δαδιάς και στο υποτυπώδες αντίτιμο του εισιτηρίου συμπεριλαμβάνονται συνοδεία ξεναγού, κυάλια, τηλεσκόπιο και ξενάγηση στον χώρο του παρατηρητηρίου.

Το θέαμα είναι εκπληκτικό και μοναδικό για τα ελληνικά δεδομένα. Μαυρόγυπες και όρνια γυροπετούν διαρκώς στον χώρο της ταϊστρας ή ανταγωνίζονται μεταξύ τους για ένα κομμάτι κρέας από το νεκρό ζώο που έχουν αφήσει εκεί οι φύλακες. Οι ασπροπάρηδες (το τρίτο είδος γύπα) που λόγω μεγέθους δεν μπορούν να ανταγωνισθούν τον μαυρόγυπα και το όρνιο, κάθονται τριγύρω στα πεύκα, ή ψάχνουν ευκαιρία να κλέψουν κάποιο κομματάκι από το ψοφίμι. Εκτός από τους πτωματοφάγους γύπες, υπάρχουν και άλλα είδη αρπακτικών όπως ο χρυσαετός, ο θαλασσαετός, ο βασιλαετός και ο στικταετός που επωφελούνται

Εδώ η κατάσταση είναι σαφώς καλύτερη από άλλα ανάλογα μέρη στην Ελλάδα. Παρότι το Οικοτουριστικό Κέντρο κατακλύζεται τις περισσότερες μέρες από εκατοντάδες επισκέπτες, τα πάντα κυλάνε ομαλά λόγω της καλής οργάνωσης. Σημείο αναφοράς αποτελεί το Κέντρο Ενημέρωσης. Ολοι οι επισκέπτες περνάνε υποχρεωτικά από εκεί. Η ξεναγός αναλαμβάνει την ενημέρωση -κυρίως για τους επισκέπτες που δεν είχαν την προνοητικότητα να γνωστοποιήσουν εγκαίρως την επισκεψή τους στην περιοχή- και διερευνά ανάλογα με τον χρόνο που διαθέτουν πώς θα μπορούσαν να επωφεληθούν καλύτερα. Μέρος των πληροφοριών παρέχεται μέσω των λεπτομερειακών ενημερωτικών πινακίδων της έκθεσης που λειτουργεί στο Κέντρο Ενημέρωσης, καθώς και της ταινίας που προβάλλεται με θέμα τη λειτουργία των δασικών οικοσυστημάτων και τη ζωή των

Το μικρό λεωφορείο της δημοτικής επιχείρησης Δαδιάς που χρησιμοποιείται για τη μεταφορά των επισκεπτών στο παρατηρητήριο αρπακτικών πουλιών. Στο μικρό αντίτιμο του εισιτηρίου συμπεριλαμβάνονται συνοδεία ξεναγού, κυάλια, τηλεσκόπιο και ξενάγηση (φωτ.: Κ. Πιστόλας/ WWF).

από την ταΐστρα, κυρίως κατά τη διάρκεια του χειμώνα, οπότε η ανεύρεση τροφής είναι πιο δύσκολη. Τα εκπληκτικά πετάγματά τους γοητεύουν τους επισκέπτες.

Διαδρομές

Όσοι διαθέτουν περισσότερο χρόνο μπορούν να ασχοληθούν με ενδιαφέρουσες δραστηριότητες, όπως να περπατήσουν στα ειδικά χαραγμένα και διαφορετικού χρώματος μονοπάτια (συνολικά έξι), όλα σηματοδοτημένα και διαφορετικής χρονικής διάρκειας. Εάν προτιμούν τις διαδρομές με αυτοκίνητο, αυτές είναι πολύ εύκολες λόγω του ήπιου ανάγλυφου και του ανεπτυγμένου δικτύου δασικών δρόμων που διασχίζουν την προστατευόμενη περιοχή.

[+] Μεγέθυνση

Ορισμένες από τις διαδρομές είναι εκπληκτικής ομορφιάς. Σημειώνουμε τις κάτωθι:

Δαδιά- Διαβολόρεμα-Κοτρωνιά: η διαδρομή ακολουθεί την κοίτη του Διαβολορέματος κοντά στα όρια του πυρήνα προστασίας και καταλήγει στον εγκατελειμμένο οικισμό της Κοτρωνιάς.

Δαδιά - Λύρα - Θερμαλιστικό κέντρο Φυλακτού- Λευκίμμη-κορυφή Κάψαλο (Σταυρός): η διαδρομή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς το τοπίο από την πλευρά της Λευκίμμης - χωριό που προσδιορίζει την προστατευόμενη περιοχή από τη νότια πλευρά - είναι εντελώς διαφορετικό, ανοικτό, βραχύδες, με έντονη παρουσία φυτοφρακτών στην καλιεργήσιμη έκταση. Η διαδρομή καταλήγει στην ψηλότερη κορυφή της προστατευόμενης περιοχής, το Κάψαλο (620μ.), από όπου ο επισκέπτης έχει πανοραμική θέα της περιοχής (έως και μέσα στο τουρκικό έδαφος). Επιπλέον, στο Κάψαλο έχει μεγάλες πιθανότητες να απολαύσει τα αρπακτικά πουλιά, αφού οι γύπες και οι αετοί γυροπετάνε διαρκώς κοντά στην κορυφή καθώς πηγαίνουν στην ταΐστρα ή γυρνούν στις φωλιές τους.

Δάσος από βελανιδιές στον δρόμο για τις Τρεις Βρύσες. Στις πλαγιές αυτής της περιοχής, όπως και γύρω από την Πεσσάνη, διατηρούνται ακόμα, πυκνά και αλώβητα, «αρχαία» πυκνά δάση βελανιδιάς.

Δύο λιβελλούλες ζευγαρώνουν αδιαφορώντας για τον φακό.

διαρκώς εναλλασσόμενο τοπίο: τις ζώνες από βελανιδιές διαδέχεται το πευκόδασος, ενώ στα όρια του οικισμού των Τριών Βρύσεων κυριαρχούν οι δρύες και οι οξιές.

Δαδιά - Κατραντζίδες -Τρεις Βρύσες: από τη διαδρομή αυτή να επισημάνουμε ότι οι Κατραντζίδες είναι από τους πιο καλά οργανωμένους χώρους αναψυχής και αποτελούν πόλο έλξης για χιλιάδες επισκέπτες. Να προσθέσουμε ότι ο γυναικείος συνεταιρισμός της Δαδιάς λειτουργεί εδώ αναψυκτήριο - εστιατόριο και διαπρέπει με τις λιχουδιές και την παρασκευή τοπικών προϊόντων. Λίγο πιο πάνω από τον χώρο αναψυχής βρίσκεται το εγκατελειμμένο χωριό των Κατραντζιδών: στο τοπίο κυριαρχούν τα σπυροφόρα δέντρα και δεκάδες είδη μικρόπουλα, και όχι μόνο, που βρίσκουν καταφύγιο στα βάτα και στα παλιούρια. Στη συνέχεια η διαδρομή ανηφορίζει προς τις Τρεις Βρύσες, σε ένα

Οι λάτρεις της φύσης μπορούν να κάνουν τις παραπάνω διαδρομές, αλλά και άλλες, με ανοικιαζόμενα ποδήλατα βουνού από το οικοτουριστικό κέντρο Δαδιάς ή Τυχερού.

Θα ήταν παράλειψη για τον επισκέπτη να μην αξιοποιήσει τη δυνατότητα να επισκεφθεί το γειτονικό Σουφλί και το Μουσείο Μετάξης που λειτουργεί εκεί. Στα μαγαζάκια του Σουφλίου, όπως και στο γυναικείο συνεταιρισμό του Φυλακτού (διαθέτει τοπικά προϊόντα των γυναικείων

συναιτερισμών της ευρύτερης περιοχής), μπορεί να βρει χειροποίητα είδη μεταξωτών. Τέλος, η ευρύτερη περιοχή διαθέτει μερικούς ακόμη αξιόλογους προρισμούς όπως το κάστρο του Διδυμοτείχου και το παραδοσιακό χωριό των Μεταξάδων, ή το Δέλτα του Εβρου και, γιατί όχι, η Σαμοθράκη.

Μουσείο Μετάξης Σουφλίου

ΑΠΟ ΤΟ 1989 λειτουργεί στο Σουφλί το Μουσείο Μετάξης, που δημιουργήθηκε από το ΠΤΙ.ΕΤΒΑ στο αρχοντικό Κουρτίδη. Στον μουσειακό αυτόν χώρο εκτίθεται η ιδιαίτερη ταυτότητα της παραγωγής της τεχνολογίας και της οικονομίας της μετάξης στην ευρύτερη περιοχή του Σουφλίου κατά τον 19ο και 20ό αι. Κατά τα χρόνια της λειτουργίας του το Μουσείο έχει προσφέρει σοβαρές υπηρεσίες στη διατήρηση της ιδιαίτερης αυτής ταυτότητας του Σουφλίου στη μνήμη των επισκεπτών, αλλά και στην παρηκμασμένη πλέον αγορά του μεταξίου στην πόλη.

Το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, στο οποίο ανήκει πλέον το Μουσείο, με τη συνεργασία της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης πρόκειται να προχωρήσει στην επανέκθεση του Μουσείου και στην επέκτασή του στον πάνω όροφο του αρχοντικού Κουρτίδη για να δημιουργηθεί στο κτίριο μία αίθουσα πολλαπλών χρήσεων. Στην αίθουσα αυτή προγραμματίζονται εκπαιδευτικά προγράμματα και διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις που θα οργανώνει το Ίδρυμα με τη συμμετοχή της ευρύτερης τοπικής κοινωνίας, στην οποία πρωτίστως απευθύνεται το Μουσείο.

Η αποψη της έκθεσης του Μουσείου Μετάξης Σουφλίου.

ΟΔΗΓΟΣ ΤαΞΙΔΙΟΥ

Ξενοδοχεία- ξενώνες Δήμου Τυχερού

- Οικοτουριστικός ξενώνας Τυχερού «Η Θράσσα» τηλ.: 2554020080
- Οικοτουριστικός ξενώνας Λευκίμης «Λεύκιπος» τηλ.: 2554033313
- Ξενώνας Προβατώνος «La STRaDa» τηλ.: 2554042268
- Θερμαλιστικό κέντρο Φυλαχτού τηλ.: 2554020100

Χρήσιμα τηλέφωνα Δήμου Τυχερού

Δημαρχείο Τυχερού 25540 20100

Αγροτικό ιατρείο Τυχερού 25540 41208

Αστυνομικό τμήμα 25540 41201

Πολύκεντρο Τυχερού 25540 41057

Ξενοδοχεία-ξενώνες Δήμου Σουφλίου

- Οικοτουριστικός ξενώνας Δαδιάς δυναμικότητας 60 κλινών τηλ.: 2554032263
- Κατασκηνωτικό κέντρο Κατραντζίδων 20 κλινών τηλ.: 2554032263

- Παραδοσιακός ξενώνας Σουφλίου το «Κουκούλι» τηλ.: 2554022400

- Παραδοσιακός ξενώνας «Το σηροτροφείο» τηλ.: 2554020060

- Ξενοδοχείο «Ορφέας» τηλ.: 2554022922

- Ξενοδοχείο «Εγνατία» τηλ.: 2554024124-5

Χρήσιμα τηλέφωνα Δήμου Σουφλίου

Δημαρχείο Σουφλίου 2554020010

Αστυνομικό τμήμα Σουφλίου 2554022100

Κ Τ Ε Λ 2554022291

Τ Α Ξ Ι 2554022888

Κέντρο Υγείας Σουφλίου 2554022323

Προτάσεις για φαγητό...

Στο γυναικείο συνεταιρισμό Δαδιάς: ανεπιφύλακτα πίτα στα κάρβουνα και κοτόπουλο με μπλιγούρι ή οποιοδήποτε παραδοσιακό φαγητό κατόπιν παραγγελίας.

Στην ταβέρνα του Παναγιώτη Αραμπατζή: το εκπληκτικό του μπιφτέκι και τα παιδάκια από ντόπια κρέατα.

Στην ταβέρνα «Ο ΣΙΜΟΣ»: με τις εκπληκτικές ποικιλίες και την όμορφη θέα το καλοκαίρι.

Στην ταβέρνα «Ο ΠΕΛΑΡΓΟΣ»: με τα νόστιμα μαγειρευτά φαγητά στο κέντρο του χωριού.

Στην ταβέρνα - εστιατόριο «Το λαγοτροφείο» κοντά στο Σουφλί: το τοπικό παραδοσιακό φαγητό «μπάμπω», σουφλιώτικα λουκάνικα, καθώς και κασικάκι στο φούρνο.

Στο εστιατόριο «Ο Εβρος» στο Σουφλί: παραδοσιακές γεύσεις και φυσικά τον εκπληκτικό «τζιγεροσαρμά».